

Cái đẹp là...mặt phát hiện mặt

Tác Giả: Nguyễn Hoàng Quốc
Thứ Ba, 15 Tháng 11 Năm 2011 07:01

Văn học là cuộc hành trình đi tìm cái đẹp, nhưng không phải lúc nào người ta cũng ý thức được quan trọng của việc tìm kiếm này.

Chính họ, trong suốt thời kỳ đầu và mặt phần thời trung đầu, việc tìm kiếm cái đẹp chỉ là một nhu cầu. Có thể có nhiều nguyên nhân.

Thứ nhất, đó là lúc văn học đang ở giai đoạn mò mẫm hình thành, chỉ có nhiều thành tựu sau này, do đó, cũng chỉ có nhiều cái cũ và cái sáo rỗng vượt qua.

Thứ hai, trong quan niệm của các nước Đông phương như Tây phương thời bấy giờ, văn học là một sinh hoạt tập thể, chỉ có được cá nhân, do đó, cũng chỉ có ý niệm về sự đẹp đẽ.

Cuối cùng, triết học cổ đại ở Tây phương như Đông phương đều lo ngại khả năng tìm kiếm cái đẹp trong văn học. Ở Tây phương, người ta quan niệm sự sáng tạo đích thực là sự sáng tạo của Thiên đàng hay của tự nhiên; con người chỉ có thể mô phỏng sự sáng tạo của Thiên đàng và tự nhiên mà thôi, do đó, học thuyết mô phỏng (mimesis) ra đời, được Plato và được biết, Aristotle học thuyết hoá, có ảnh hưởng lớn lao cho đến nay cho đến tận bây giờ, nhất là thời tân cổ điển (neo-classicism), tiếp giữa thế kỷ 17 đến cuối thế kỷ 18. Ở Đông phương, được biết là ở Trung Hoa và Việt Nam, người ta quan niệm chức năng của thơ là để chơi đùa và nói chí, mà cái đùa là chỉ để có tính chất vĩnh hằng, do đó, việc đẹp và cũ cũng không được đề cập.

Hơn nữa, ở các Đông phương như Tây phương đều diễn ra một quá trình tiến bộ: thoát khỏi là mô phỏng tự nhiên hoặc đạo, sau, dần dần biến thành sự mô phỏng tiến bộ. Các nhà tân cổ điển chỉ trích nghệ thuật là một sự bắt chước tự nhiên để giáo dục và giải trí, mà tự nhiên, trong quan niệm của họ, chỉ yêu cầu bản tính của con người, một cái gì đó tin là bắt buộc trong thời gian và

không gian. Do đó, nhĩng tác phĩm lĩn là nhĩng tác phĩm nói vĩ nhĩng bĩn tính chung nhĩt, nhĩng cái đĩn hĩnh (typical) chĩ không phĩi nhĩng sĩ kiĩn cá biĩt; hĩn nĩa, là nhĩng tác phĩm có khĩ năng tĩ o đĩĩ c sĩ đĩng cĩ m cĩ a con ngĩĩ i mĩi thĩi và mĩi nĩi. Nhĩng tác phĩm cĩ đĩn là nhĩng tác phĩm nhĩ thĩ. Chúng là nhĩng tĩ m gĩĩng cĩ a sĩ thành công trong văn hĩc.

Nĩi cách khác, theo các nhĩ tĩn cĩ đĩn, "cĩ nhĩn đĩ bĩt chĩĩ c tĩ nhĩn mĩt cách đĩng đĩn và đĩ khĩm phĩ ra nhĩng cách thĩ c hĩ u hiĩ u nhĩt đĩ gĩy thĩch thĩ cho mĩi ngĩĩ i. Đĩ theo hĩ, bĩi vĩ y, cũng có nghĩĩ là đĩ theo tĩ nhĩn." Đĩ là lý do tĩi sao Alexander Pope xem Homer và tĩ nhĩn là mĩt; John Dryden xem luĩt lĩ tĩ nhĩn và Aristotle cũng nhĩ Horace, nhĩng kĩ đĩn đĩ ch luĩt lĩ y, là mĩt.[\[1\]](#)

ĩ Trung Hoa, tĩ quan niĩm "Tĩ vĩ tĩ" hay "Thĩ khĩ dĩ hĩng, khĩ dĩ quan, khĩ dĩ quĩn, khĩ dĩ oĩn..." cĩ a Khĩng Tĩ đĩn quan niĩm "vĩn dĩ mĩnh đĩ o" cĩ a Hàn Dũ đĩn "vĩn dĩ tĩ i đĩ o" cĩ a Chu Đĩn Dĩ, tĩ tĩĩng vĩn hĩc chĩnh thĩng bao gĩĩ cũng mang mĩu sĩ c chĩĩ năng luĩn, nhĩn mĩnh vĩo vĩi trĩ cĩ vĩn hĩc đĩi vĩi đĩ o đĩ c, chĩnh trĩ và xĩ hĩi hĩn là tĩ p trĩng vĩo bĩn thĩn vĩn hĩc nhĩ là mĩt cái đĩ p tĩ tĩi.[\[2\]](#) Vĩi cách nhĩn nhĩ vĩ y, cái lĩi đĩĩ c coi trĩng hĩn cái hay; hĩc vĩn đĩĩ c coi trĩng hĩn sĩ tĩm tĩi; tĩnh cĩ c lĩ đĩĩ c coi trĩng hĩn sĩ đĩ c sĩng. Tĩt cĩ đĩ u đĩ cao truyĩn thĩng, đĩ cao tĩnh kĩ thĩa. Nghiĩm Vĩ, đĩi Tĩng, có lĩn khuyĩn: "Kĩ hĩc thĩ phĩi lĩ y kiĩn thĩ c làm chĩ, vĩo cĩ a phĩi chĩnh, lĩ p chĩ phĩi cao, lĩ y Hĩn, Ngũ, Tĩn, thĩnh Đĩĩng làm thĩ y."[\[3\]](#) Cũng đĩi Tĩng, mĩt ngĩĩ i khác, Y Hĩĩng, tĩng tĩn bĩ: "Thĩnh nhĩn nĩi cái gĩ, tĩi nĩi cái y. Thĩnh nhĩn làm cái gĩ, tĩi làm cái y."[\[4\]](#)

Đĩ u đĩ c biĩt là nhĩng lĩi nĩi kiĩ u cĩ a Nghiĩm Vĩ và Y Hĩĩng không phĩi là hiĩm; nĩ u không muĩn nĩi, ngĩĩ c lĩi, rĩt phĩ biĩn.

Rĩng ĩ Vĩĩt Nam, thĩ

"Cĩch chĩp sĩ cĩ a Tĩ Mã Thĩn, Bĩn Cĩ, phĩ đĩi Hĩn, thĩ đĩi Đĩĩng, cĩ vĩn cĩ a Bĩt đĩi gia Đĩĩng Tĩng và xĩ hĩn nĩa thĩ trĩng *Kĩnh Thĩ*, vĩn cĩ a *Luĩn Ngĩ*, *Mĩnh Tĩ* đĩ u là mĩ u mĩ c cĩ a cái đĩ p vĩn chĩĩng. Mĩ y thĩ kĩ các nhĩ vĩn sĩ, thĩ sĩ nhĩ nho cĩ a ta đĩ u lo vĩĩt cho gĩĩng. Bĩt chĩĩ c trĩĩ c hĩt là đĩ vĩĩt vĩn, thĩ, phĩ, lĩ c - các thĩ loĩi vĩn chĩĩng cĩ tĩ - nhĩng khi vĩĩt nhĩng bĩi tĩ do, không phĩi vĩn chĩĩng đĩ đĩ thĩ, vĩ thĩ loĩi chĩ yĩ u cũng là thĩ phĩ, hĩ cũng không theo mĩt quĩ trĩnh sĩng tĩc nĩi khác."

[\[5\]](#)

Sĩ bĩt chĩĩ c nhĩ u khi đĩĩ c thĩ lĩ công khĩi trĩĩ đĩ cĩ a tác phĩm, chĩng hĩn, Hĩ Tĩng

Cái mĩ là...mĩ t phát hiĩn mĩ i

Tác Giả: Nguyĩn Hĩng Quĩc

Thứ Ba, 15 Tháng 11 Năm 2011 07:01

Thĩc, đĩ Trĩn, đĩ tĩn tĩp thĩ cĩ a mĩnh là *Thĩ o nhĩn hiĩ u tĩ n tĩ p*, nghĩa là mĩ tĩc phĩm bĩ t chĩĩc; và Ngĩ Thĩ Sĩ (1726-1780), sau đĩ mĩy trĩm nĩm, lĩ đĩ tĩn tĩp thĩ cĩ a mĩnh là *Hĩ u hiĩ u tĩ n thi tĩ p*

, nghĩa là tĩp thĩ bĩ t chĩĩc ngĩĩ đĩ bĩ t chĩĩc, rĩ lĩ đĩ tĩn tĩn cho mĩ tĩp thĩ khĩc cĩ a mĩnh là *Anh ngĩn thi tĩ p*

, nghĩa là tĩp thĩ lĩĩ con vĩ t. Khi, vĩ lý do nĩĩ đĩ, phĩĩ đĩ lĩc ra ngoĩ trũĩn thĩng, làm thĩ bĩng chĩ Nĩm khĩng giĩng vĩĩ khĩn mĩ u trong vĩĩ hĩc Trĩng Hoa, lĩng ngĩĩ ta đĩĩng nhĩ ấĩ nĩy khĩng yĩn:

Lĩĩ quĩ gĩp nhĩ t đĩng dĩaĩ...

Đĩc đĩĩ m nĩĩ bĩ t nhĩ t cĩ a vĩĩ hĩc trĩng đĩĩ, cĩ Đĩng lĩĩn Tĩy, nhĩ thĩ, nhĩn mĩ t cĩcĩh tĩng quĩt, đĩ u khĩ giĩng nhĩu: tĩĩn chĩ t quĩ phĩm mĩ ba biĩ u hiĩn cĩ thĩ nhĩ t là tĩĩn chĩ t giĩĩc đĩĩ u trong tĩ tĩĩng, sĩ tĩĩt chĩ trĩng cĩ m xĩc, và sĩ khĩn sĩĩc trĩng ngĩn ngĩ, đĩc biĩ t quĩ vĩĩc lĩ m đĩng cĩc đĩĩn cĩ vĩĩ hĩc. Trong mĩ t nĩĩn vĩĩ hĩc mĩ tĩĩn chĩ t quĩ phĩm thĩng trĩ, cĩ bĩ trĩc xũ t trĩĩc hĩ t chĩ c chĩn là ý nĩĩm vĩ cĩ mĩĩ.

Đĩĩ u đĩ khĩng cĩ nghĩa là sũĩ t thĩĩ cĩ đĩĩ hay trĩng đĩĩ, khĩng cĩ gĩ mĩĩ mĩ. Cĩ, đĩĩ nhĩĩn. ĩĩ đĩĩ u và thĩĩ nĩĩĩ cĩ thĩ cĩ nhĩĩng thĩĩn tĩĩ và thĩĩn tĩĩ nĩĩĩĩ u làm rĩĩn nĩĩ t nhĩĩng khĩn khĩ vĩĩĩ hĩĩ cĩ a thĩĩ đĩĩ mĩnh đĩ, nĩ u khĩng mĩ hĩĩn ra mĩ t con đĩĩĩng mĩĩ thĩ ít nhĩĩ t cĩĩng nĩĩn ra đĩĩĩc mĩ t chĩĩt khĩng gian mĩĩ. Vĩ lĩĩ, bĩ rĩĩng buĩc trĩng tĩ tĩĩng giĩĩc đĩĩ u thĩ ngĩĩĩ ta cĩĩng cĩ thĩ cĩcĩh tĩĩn nhĩĩng khĩĩc nhĩ khĩc, chĩ yĩ u là ĩ thĩ lĩĩĩ, đĩ tĩĩ, hĩĩn tĩĩng và ngĩn ngĩ.

Tĩĩ nhĩĩn, trĩng khĩ quĩĩn cĩ a tĩĩn chĩ t quĩ phĩm, nhĩĩng sĩ cĩcĩh tĩĩn nhĩ thĩ nĩ u khĩng bĩĩngĩn cĩĩn thĩ cĩĩng khĩng đĩĩĩc cĩ vĩĩ và thĩĩĩng thĩ chĩ cĩ tĩĩn chĩ t tĩ phĩt mĩ hĩ u quĩ là ngĩĩĩ ta ít khi đĩ đĩĩn tĩĩn cĩĩng nhĩĩng cĩ mĩĩ và do đĩ, trĩng vĩĩ hĩc cĩ đĩĩ và trĩng đĩĩ, tĩĩ cĩ nhĩĩng giĩĩĩĩn rĩĩt rĩĩc rĩ nhĩĩng, mĩ t là, nhĩĩng giĩĩĩĩn nhĩ thĩ khĩ hoĩ hoĩn; hai là, ngĩĩng trĩng nhĩĩng giĩĩĩĩn yĩ, rĩĩc rĩ thĩ cĩ rĩĩc rĩ nhĩĩng rĩĩt hĩĩm khi cĩ đĩĩĩc sĩ phĩng phĩ và sĩ đĩ đĩng; và cuĩĩ cĩĩng, ít khi ngĩĩĩ ta hĩĩn thĩĩn đĩĩĩc nhĩĩng trĩĩ lĩ u sũĩ rĩĩng.

Cĩ mĩĩ chĩ thĩc sĩ đĩĩĩc đĩĩĩc cao, trĩ thĩĩn mĩ t mĩc phĩĩn đĩ u cĩ a nhĩĩng ngĩĩĩ cĩ m bĩt trĩng thĩĩ hĩĩn đĩĩ, ĩĩ Tĩy phĩĩĩng, bĩ t đĩ u tĩ khĩĩng thĩ kĩ 18; ĩĩ Vĩĩĩĩn Nam, vĩĩ mĩ t mĩc đĩ ít tĩ giĩĩc hĩĩn, tĩ đĩ u thĩ kĩ 20.

Cĩ thĩ kĩĩ ra khĩ nhĩĩ u nhĩĩng nhĩĩn tĩ thĩĩc đĩ yĩ sĩ hĩĩn thĩĩn cĩ a tĩĩn hĩĩn đĩĩ trĩng vĩĩ hĩc, trĩng đĩ, cĩ mĩ t sĩ nhĩĩn tĩ nĩĩ bĩ t nhĩĩt.

Mới là, sự hình thành của các đô thị lớn, từ đó, xuất hiện các thành dân và cùng với nó, chủ nghĩa cá nhân.

Hai là, sự phát triển vượt bậc của khoa học kỹ thuật, từ đó, xuất hiện học thuyết tiến hoá mang lại ảnh hưởng lớn lao trong nhiều lĩnh vực, chủ nghĩa nhân, trong chính trị, sự ra đời của chủ nghĩa thực dân và chủ nghĩa Mác, hai ý thức hệ cùng chia sẻ niềm tin tuyệt đối vào sự tiến hoá và quy định của con người trong việc đẩy mạnh đà tiến hoá này qua sự chinh phục hoặc các cuộc cách mạng; trong văn học, sự ra đời của ý niệm lịch sử văn học, xã hội học văn học và đặc biệt, niềm tin là người đi đầu sau có thể, bằng nỗ lực sáng tạo không ngừng của mình, vượt lên trên những thành tựu nguy nga trong quá khứ.

Ba là, sự phát triển vượt bậc của nghệ thuật và ngành xuất bản như một hoạt động thẩm mỹ: tác phẩm văn học không còn được truyền miệng hay được chép tay nữa mà được trình bày hình thức trong cuốn sách có thể với tên của một tác giả cụ thể. Ý niệm về tác giả và tác quyền vốn mạnh mẽ trước đây, đến nay, được củng cố, đến nỗi ý niệm về phong cách, thậm chí phân biệt tác giả này và tác giả khác, một sự phân biệt vốn không được đặt ra trong thời kỳ tính tập thể còn thịnh hành trong sinh hoạt văn học.

Đó là ba nhân tố chính quy định nên sự xuất hiện của tính hiện đại của văn học mà trung tâm là việc sáng tạo kho báu tìm kiếm cái mới.

[1] Irène Simon (biên tập) (1971), *Neo-Classical Criticism: 1660-1800*, Edward Arnold, London, các trang 76, 77 & 79.

[2] Xem bài "Confucius and the Ancient Chinese Literary Criticism" của Donald Holzman in trong cuốn *Chinese Approaches to Literature from Confucius to Liang Ch'i-ch'ao* do Adele Austin Rickett biên tập, Princeton University Press xuất bản tại Princeton, 1978, tr. 21-41.

[3] Dẫn theo Trần Đình Sử trong cuốn *Những nghệ thuật thơ*, nxb Giáo Dục, Hà Nội, 1995, tr. 13.

Cái mĩ là...mĩ t phát hiĩn mĩ i

Tác Giả: Nguyĩn Hĩng Quĩc

Thứ Ba, 15 Tháng 11 Năm 2011 07:01

[4] Dĩn theo Phĩĩng Lĩu trong cuĩn *Gĩp phĩn xĩc lĩp hĩ thĩng quan niĩm vĩn hĩc trung đĩ i Viĩt Nam*, nxb Giĩo Dĩc, Hĩ Nĩi, 1997, tr. 81.

[5] Trĩn Đĩnh Hĩĩu, "Thĩc tĩi, cĩi thĩc vĩ vĩn đĩ chĩ nghĩa hiĩn thĩc trong vĩn hĩc Viĩt Nam trung cĩn đĩ i", in trong tĩp *Vĩn hĩc vĩ hiĩn thĩc*, do Phong Lĩ chĩ biĩn, nxb Khoa Hĩc Xĩ Hĩi, Hĩ Nĩi, 1990, tr. 19.